

V MENE KRÍŽA

Dramatické osudy prostých ľudí
v zovretí vojny

MARCEL KUŠNÍR

TATRAN

Dielo je výtvorom fikcie a akákoľvek podobnosť so skutočnými osobami alebo reálnymi dejinnými udalosťami je čisto náhodná.

Marcel Kušnír
V MENE KRÍŽA

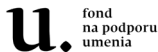
Vyšlo vo Vydavateľstve TATRAN, Bratislava 2023 ako 5428. publikácia
a 151. zväzok edície Slovenská tvorba.

Vydanie I.

Knižnú väzbu navrhol a spracoval Peter Zentko.
Zodpovedná redaktorka Eva Melichárková
Jazykové redaktorky Katarína Vilhanová, Zlata Sršňová
Technický redaktor Peter Zentko
Sadzba AldoDesign, Bratislava
Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

Publikáciu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

All rights reserved.

Copyright © Marcel Kušnír 2023
Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2023

ISBN 978-80-222-1476-6

**V MĚNĚ
KRÍŽA**

MARCEL KUŠNÍR

TATRAN

Venujem dedkovi.

„Ako odvážne srdce, ktoré sa u pochabého bojí uvažovať,
nikdy nepozná obavy, tak si bude počínať,
kto vždy zotrva v Božích príkazoch.“

KNIHA SIRACHOVCOVA, 22. KAPITOLA, 23. VERŠ

PROLÓG

Výstrely tichli, až ich zvuk pomaly doznel v ozvene letiacej s vetrom do diaľav. Nemci, ktorí sa ešte hlásili k životu, s poslednými výdychmi zmĺkli ako ich spolubojovníci, čo padli skôr. Lúku na okamih zaplavilo ponuré ticho. Opar dymu z pušiek sa rozplýval, až splynul so sivým závojom na oblohe. Skupinka dvanástich partizánov, číhajúcich v bezpečnom zákryte okolitých stromov, si pozorne prezerala zmasakrované telá a hľadala známky života. Až keď sa presvedčili, že okrem nich niet na lúke živej duše, pomaly vykročili z lesa.

Sneh sfarbila hustá tmavočervená krv, rinúca sa z rozstrieľaných tiel vojakov ako vodopád. Miešala sa s farbou moču a výkalov, ktoré zvieracé už nedokázali po smrti udržať. Ako sa partizáni blížili k mŕtvolám, okolitý smrad im krivil tváre. Na lúke ležalo vyše dvadsať tiel, niektorí sa pri pokuse o útek takmer dostali do náprotivného lesa. Partizáni ostrážito kráčali medzi rozstrieľanými vojakmi, pevne zvierajúc pušky, ukazováky pripravené na spúšťach. Rozptýlili sa po lúke a kopancami a štuchancami hlavní sa presviedčali, či útok úspešne dovedli do konca. Zo päť Nemcov ešte namáhavo chrčalo, zatínali prsty do snehu a pokú-

šali sa odplaziť niekam do bezpečia, lenže pre nich už bezpečné miesto neexistovalo. Sily ich rýchlo opúšťali, krv z nich tiekla prúdmi a chlad ich paralyzoval. Partizáni sa k nim svižne blížili a nikto z nich nemal v očiach ani len štipku ľútosti; keď naďabovali na živého, v okamihu ho popravili. Niektorí Nemcom nedopriali rýchly odchod – nožom im prerezali hrdlá od ucha k uchu a pozorovali, ako im teplá krv zalieva zúfale tváre hľadiace smrti do očí.

„Rýchlo, berte všetko, čo sa nám hodí!“ zvolal statný partizán v ošumelom hnedom kabáte, očividne veliteľ. „A pohnite sa! V dedine určite počuli výstrely. Možno ich tam je ešte viac a každú chvíľu sa tu môžu objaviť ďalší. Berte len potrebné, žiadne zbytočné haraburdy!“ Prehodil si pušku cez plece a pustil sa do prehľadávania najbližšieho tela. Ostatní ho nasledovali.

Jedine Tibor zostal stáť a civel na spúšť okolo seba. Takýto masaker ešte nikdy nevidel. Na poblednutej mladej tvári sa mu zračila hrôza a triasla celým jeho telom viac ako mráz. Mal iba pätnásť rokov a do lesov k partizánom utiekol len pred pár dňami po tom, čo sa jeho otec pobil pred domom s gestapákom. Keď videl, ako ho vojaci zložili na zem a vystrelili mu mozog z hlavy, vybehol zadným vchodom a utekal celé hodiny skrz kopce a lesy, až kým nenatrafil na partizánsku skupinu, ukrývajúcu sa v dobre maskovanej jaskyni. Jeden z nich na hliadke začul Tiborove kroky a zoslabnutého a ustráchaného ho prichýlil v ich úkryte.

Skúška ohňom ho zastihla len pár dní nato. Pred niekoľkými minútami sa jeden z partizánov vrátil do jaskyne kričiac, že sa k nim rýchlo približuje skupinka nemeckých vojakov. Tibor dostal pušku a bleskovú inštruktáž, ako s ňou zachádzať, no kým si stihol uvedomiť, čo drží v rukách, už ho ostatní hnali lesom k lúke, po ktorej prichádzali Nemci. O chvíľu ho ohlušili výstrely, rev besniacich partizánov a mučivé výkriky ustupujúcich a umierajúcich nacistov. Všetko sa to začalo a skončilo tak rýchlo, že Tibor si ani neuvedomil, že sa to naozaj deje. Po celý krát-

ky čas strnulo čupel v snehu a chabo zvieral v traslavých rukách pušku, z ktorej ani raz nevystrelil.

Teraz, kým ostatní partizáni prehľadávali mŕtvych a brali im z vreciek všetko, čo by im mohlo pomôcť prežiť nehostinnú zimu a ďalšie boje, Tibor sa nemo prechádzal medzi zakrvavenými telami a vyvaľoval oči na prázdne tváre, rovnako bledé ako tá jeho. V očiach sa mu zračil strach, nedovolil mu uvažovať o tom, čo vidí, a tak len ďalej kráčal a pozoroval potôčiky krvi, ako sa vpíjajú do snehu.

Blížil sa k okraju lesa. Bol už takmer pri poslednom tele, keď sa náhle zarazil. Všetky mŕtvoľy, popri ktorých prešiel, vyzerali takmer rovnako – končatiny rozhradené na všetky strany, telá obkolesené červenými škvrnami na snehovej prikrývke okolo nich. Na Nemcovi, ktorého práve minul, však nevidel ani len fliačik krvi alebo moču. Vietor fúkal smerom k telu, takže Tibor necítil žiadny pach. Muž ležal na bruchu a ľavú časť tváre mal zaborenú v snehu, druhú polovicu mu zakrývala prilba. Tibor zastal nad ním, pozorne prechádzal pohľadom po tele a po chvíli zauvažoval, že Nemca možno zasiahla guľka do brucha a veľký zimný kabát zakrýva krvavú škvrnu. Báľ sa ho dotknúť, ešte vždy sa celý triasol, teraz dokonca ešte viac, no vedel, že to musí urobiť. Keby pochybil, ostatní partizáni by mu to zaručene spočítali. Bol pri nich krátko, ale rýchlo pochopil, ako to u nich funguje. Nikto nesmel nechať nič na náhodu. Záviseli od toho života ich všetkých. Pomaly a plný napätia sa zohol k telu, že ho prevráti.

Sotva k nemu natiahol ruku, začul za sebou rýchly pohyb. Jeden z vojakov, ktorých pred chvíľou obišiel, vyskočil zo snehu a divoko sa naňho vyrútil. Kým si Tibor uvedomil, čo sa deje, ostrie noža mu preniklo hrubým kabátom, prerazilo kožu a skončilo v jeho žalúdku. Tiborovi sa vydralo z úst hlasné zakvílenie spojené s posledným výdychom. Šok, ktorý sa ho zmocnil, utlmil bolesť, cítil iba teplo sálajúce z vytekajúcej krvi. S prázdnyim pohľadom sa prevrátil do snehu a zostal nehybne ležať.

Kým ležal na zemi s nožom pevne zabodnutým v bruchu, vyvrátenými očami sledoval, ako útočník zdvihol muža, ktorého si chcel Tibor prezrieť, a ostošesť utekali medzi stromy do lesa. Blízko stojaci partizán sa pri Tiborovom hlasnom smrteľnom výdychu hneď zvrtol, rýchlo schytil samopal a vypálil za utekajúcimi salvu guliek, no ani jedna nezastavila cieľ. Všetci sa v okamihu chopili zbraní a rozbehli sa pochytať Nemcov.

1. KAPITOLA

Heinrich a Joachim uháňali lesom, čo im sily stačili. Krvácajúce rany po guľkách boli hlboké a obaja rýchlo slabli. Joachima zasiahla guľka do ramena, z ktorého teraz vytekala krv, ale všemožne sa snažil ignorovať bolesť a bežať ďalej. Keď ho partizáni na lúke zasiahli, hneď sa hodil na zem, aby sa vyhol ďalším výstrelom. Keď dozneli, začul pred sebou kvíliť Heinricha, postreleného do stehna. Tak hlasno, ako vládca, mu prikázal, aby bol ticho, a potom už len obaja vyčkávali na príležitosť, keď budú môcť vbehnúť do lesa.

Teraz sa trmácali kopami snehu, pod ktorými striehli na ich nohy polámané konáre, vyčnievajúce korene stromov a všakovaké diery a priehlbiny v zemi. Sneh pod nohami hlasno chrupčal, šuchotal a odletoval všetkými smermi. Sotva ubehli meter bez toho, aby nezavadili o prekážku. V panike narážali do stromov a krovín, ovisnuté vetvy ich bičovali do tváří a trhali im kabáty. Bežali už niekoľko minút, poháňali ich výstrely a rozzúrené výkriky partizánov rútiacich sa za nimi. Hlasy sa rýchlo približovali a Joachim s Heinrichom si začali uvedomovať, že dlho už nebudú vládcať utekať.

Partizáni už boli na dohľad od nich, keď svah pred nimi zrazu začal pomaly miznúť. Vrchol kopca bol na dosah, a keď to Joachim zbadal, vrhol sa k zaostávajúcemu Heinrichovi. Rana na nohe sa zväčšovala, z pravého stehna mu čoraz rýchlejšie vytekala krv a Heinrich zanechával za sebou v snehu husté tmavočervené flaky. Farba sa mu z tváre takmer vytratila a vyzeral, akoby sa oňho pokúšali mrákoty.

„*Komm!* Pod!“ kričal Joachim na Heinricha a ťahal ho do kopca, ako vládal. „*Komm! Schnell! Komm!*“

Chcel si prehodiť Heinricha cez plece, ale keď sa o to pokúsil, bolesť po guľke v ramene sa prebudila a zosilnela. Heinrich mu vykĺzol z rúk a klesol do snehu. Joachim k nemu priskočil a začal ho dvíhať na nohy, čo len vládal, no Heinrichovi sa podarilo iba kľaknúť si na jedno koleno, na viac sa nezmohol.

Joachima premohla beznádej. Zmätene sa obzrel za seba. Blížila sa noc a nebyť čistého bieleho snehu všade vôkol nich, v pomaly sa plížiacej tme by sotva spozoroval tmavé postavy, ktoré od nich boli už len na päťdesiat metrov. Nehodlal sa vzdať partizánom, vlastne sa vôbec nechcel vzdať. Priskočil k Heinrichovi a znova ho začal dvíhať, hoci sa pritom cítil, akoby ťahal zo zeme celý strom aj s koreňmi.

„*Steh auf!* Vstávaj! *Schnell!*“

Heinrichovi sa rozplýval svet pred očami. Joachimov hlas ako by k nemu doliehal z druhého konca lesa. Vedel, že sa mu urputne snaží pomôcť, a rovnako si uvedomoval, že ak ich partizáni dolapia, rýchla smrť bude pre nich vykúpením, no ako poznal svojich nepriateľov, vedel, že takú milosť im nedoprajú. Vytekajúca krv brala so sebou všetku energiu, čo v ňom ešte zostala, no myšlienka na pohromu, ktorá za nimi uteká, a čoraz hlasnejšie Joachimove výkriky ho prinútili pozviechať sa a vykročiť vpred.

Keď Joachim videl, že Heinrich sa štvára na nohy a rozbieha sa, v tom momente v sebe objavil ďalšiu silu. Rozbehol sa za Heinrichom a aby ho udržal v pohybe, zľahka ho sácal dopredu.

Partizáni boli na dostrel a hneď sa chopili príležitosti. Niekoľkí z nich pokľakli, zamierili a spustili paľbu. Guľky sa zarezávali do kôry stromov alebo utíchali v kopách snehu a svižne sa približovali k Nemcom. Netrvalo dlho a jedna z nich zasiahla cieľ.

Akurát sa im podarilo vyštverať na vrchol kopca, keď sa Joachim po zásahu medzi lopatky zrútil dopredu a zvalil pritom aj Heinricha. Bolest' mu bleskovo prebehla celým telom a otupila končatiny. Dokázal iba kývať hlavou, očami blúdiť po okolí a stonať.

Keď sa Heinrichovi podarilo zdvihnúť na nohy, zaplavil ho príval adrenalínu a teraz on nabádal k úteku. Keď si však všimol, kam Joachima zasiahla guľka a ako rýchlo bledne v tvári, rýchlo vytušil, že toto je preňho koniec. Partizáni mu vyšumeli z hlavy a už ho zaujímal iba Joachimov život.

Pozbieral zvyšné sily, schmatol Joachima pod pazuchy a ťahal ho za kopec do úkrytu pred výstrelmi. Prešiel sotva pár krokov, keď sa prudko zastavil, a neveriac vlastným očiam, zúfalo civel pred seba.

Kopec sa za vrcholom prudko zvažoval, svah bol dlhý a kostrbatý. Dolu v hĺbke sa končil obrovskou priekopou. Heinrich matne rozoznával na dne obrysy polámaných stromov a konárov, čo popadali z kopca. Z tohto uhla mu pripomínali hrozivé čepele nožov, ticho vyčkávané, kedy sa zrúti do temnej priepasti nejakej obeť.

Partizáni už boli takmer pri nich. V priamej streľbe im bránilo už len niekoľko stromov a k zemi sklonených konárov. Heinrich zúfalo sledoval, ako ich obkolesujú ako pavúk svoju obeť. Počul Joachima chrčať na zemi len pár centimetrov od svojej hlavy, ale nevenoval mu pozornosť, pevne zavrel oči a prestal vnímať okolitý svet.

„Heinrich...“ Joachim takmer šepkal, hlasnejšie hovoriť nevládal. „Heinrich... los... bež...“

„Ich kann nicht!“ kričal Heinrich. „Nemôžem! Kopec je strmý... nemôžem...“

„*Heinrich...*“ zopakoval Joachim a vystrel k nemu ruku. Heinrich si pomyslel, že mu ju chce podať, no všimol si, že v nej niečo zvieria. Naklonil sa k Joachimovej ruke a s hrôzou si uvedomil, že v zakrvavených prstoch zvieria granát.

„*Nein!*“ vyvalil na naňho oči. „Nie! Nerob to!“

„*Lauf,*“ povedal Joachim tak potichu, že ho Heinrich ani nepočul a ďalej kričal.

„Nerob to! Nedovolím ti to! Nie...“

„Už sú skoro tu... bež odtiaľto,“ hlesol Joachim. Vržďanie snehu pod nohami partizánov už bolo počuť naozaj veľmi blízko. Nie viac ako pár metrov.

„Bež, hovorím ti,“ zajachtal Joachim. Sily ho už takmer opustili, oči sa mu pomaly zatvárali, smrť sa neúprosne blížila. Keď však videl, že Heinrich naňho naďalej zhrozene hľadí a nehodlá sa pohnúť, rozčúlenie nad jeho tvrdohlavosťou ho prinútilo konať. Odíštil granát a z plných pľúc zrúkol na Heinricha: „*Lauf!!!*“

Heinrich ani nevedel, ako zoskočil, ale zrazu už padal dole strmým kopcom. Narážal do kameňov a ťarchou tela lámal vetvy lemujúce svah. Celý dobitý a skrvavený letel tmou do priekopy v ústrety ďalším strastiam, ktoré si preňho pripravili špicaté kónáre a stromy na dne. Vtom sa zhora ozval výbuch.

Pocítil prudký prívál bolesti, no tentoraz to nebolo pre útrapy zo strmého pádu. Cítil bolesť zo straty staršieho brata, ktorého niekoľko metrov nad jeho hlavou rozmetal granát na tisíce kuskov.

2. KAPITOLA

Z belavých mračien na pochmúrnej rannej oblohe sa spustil na ešte spiacu krajinu čerstvý sneh. Dopadal na nahé konáre a krovinu, usadil sa na nich a zotrval. Na Heinrichovej bledej tvári sa hneď topil. Aj keď vojak vyzeral ako mramorová socha, stále v ňom prúdil život.

Čas bežal mimo jeho vnímania. Mohli prejsť minúty, hodiny, sám netušil. Jeho krvavé rany a otrhané oblečenie postupne mizli pod bielou prikrývkou. Obnažená ľadová pokožka postupne splývala s okolitou bielobou.

Náhle sa Heinrich prudko strhol a začal ťažko dýchať. Prudký pohyb z neho striasol usadenú vrstvu snehu. Vyplašene sa obzeral okolo seba. Šok len tak ľahko neustupoval, dlho hľadel navôkol, až kým si nebol istý, že v blízkosti niet inej živej duše. Až keď sa uistil, že mu nebezpečenstvo nehrozí, srdce sa pozvoľna upokojilo a postupne spomalilo tempo. Heinrich si až potom všimol, čo sa s ním počas pádu stalo.

Všimol si špinavé zakrvavené oblečenie, krv vytekajúcu z otvorených rán na viacerých miestach. Karmínová tekutina sa mu ri-

nula po prstoch a nehučne kvapkala na sneh. Zaprel sa rukou do zeme, chcel sa posadiť, no len čo sa o to pokúsil, pocítil v nej mučivú bolesť. Až teraz postrehol, že na ľavej ruke má zlomený prstenník. Bol skrútený ako užovka, pohľad naň Heinricha desil. Hlavou mu prebehlo, že ak si takúto zlomeninu všimol až teraz, môže ich mať ešte niekoľko. Očami pozorne skontroloval každý centimeter svojho tela, než zbadal to najhoršie, čo sa mu stalo. Pravá noha bola pod kolenom vykrútená v nezvyčajnom uhle a na viacerých miestach zlomená. Klukatila sa na zemi ako vretenica. Zlomené kosti tlačili na kožu a vypínali nohavice.

Heinrich zhrozene hľadel na svoju nohu a bál sa čo len nadýchnuť, lebo vedel, že keď sa pohne, čaká ho ďalšia bolesť. Zároveň si uvedomoval, že ak nebude konať, čochvíľa zamrzne a čoraz hustejšie sneženie ho v priebehu niekoľkých hodín v tejto priekope pochová. Zaprel sa rukami do zeme a pokúsil sa posadiť, no len čo sa pohol, bolesť v nohe, zlomenom prste a otvorených ranách sa ozvala, ba priam vrešťala. Heinrich pevne zaťal zuby, aby stlmil krik, no v rannom tichu bolo jeho ston počuť všade naokolo. Klesol naspäť na zem a srdce sa mu znova splašene rozbúchalo. Bolesť zo zlomenín sa rozšírila do celého tela a zovrela Heinricha v mučivej agónii. Naďalej zatínal zuby a tlmil výkriky, ako vládca.

Ležal na zemi a myseľ mu pracovala na plné obrátky. Cítil, že mráz mu preniká čoraz hlbšie pod kožu, že z rán sa mu neustále valí krv, a vedel, že ak sa odtiaľ čo najskôr nedostane, je po ňom. Bolesť ho neopúšťala a nádej na prežitie sa strácala v nedohľadne, no Heinrich sa aj napriek tomu zo všetkých síl snažil zachovať pokoj a jasnú myseľ. Bola to jedna z vecí, za ktoré ho dôstojníci zahŕňali chválou už vo výcviku, a aj teraz, úplne sám a na prahu smrti, chcel dostať svojej reputácii.

Hrdosť však prebýjali iné myšlienky – posledné spomienky na Joachima, kým ho granát neroztrhal na márne kúsky. Jeho starší brat zomrel s hrdosťou, s akou sa to podarí len málu nemeckých vojakov. Čím ďalej postupovali Sovieti na západ a Spojenci na

východ, tým viac Heinrichových spolubojovníkov odhadzovalo zbrane a s pokrikmi *nicht schießen* padalo na kolená, aby zachránili svoje zbabelé zadky. To, na čo sa Joachim odhodlal, je skutok hodný pravého Nemca, a takýto skutok neostane bez ocenenia. Heinrich sa tam, ľadový na tele, no naďalej horkokrvný v srdci, zaprisahal, že sa postará, aby obeta jeho brata nezostala neocenená, nech to stojí, čo to stojí.

Z celej sily sa hodil nabok a prevalil sa na brucho. Sneh hlasno zachrupčal pod ťarchou jeho tela. Heinrich sa pokúšal obrátiť tak, aby netlačil na zlomeniny, no nevyhol sa ďalšej bolesti. Tá mu však bola čoraz viac ľahostajná, aj keď mu takmer zaslepovala zrak. Nedbajúc na zranenia po celom tele, začal sa plaziť dopredu. Konáre a stromy boli zahalené snehom a Heinrich sa nedokázal tak ľahko zorientovať, ktorým smerom by sa mal vydať, tak jednoducho postupoval priamo vpred. Kríky, čo mu stáli v ceste, ho driapali po celom tele a zapichávali sa mu do otvorených rán. Pri každom dotyku mal pocit, akoby mu niekto robil zárezy britvou do tela, pekne pomaly.

Netušil, koľko času ubehlo, kým sa vyštveral von z priekopy, no odhadoval, že to trvalo hodiny. Trmácanie hore kopcom ho stálo ďalšie rany, mal pocit, že kosť v zlomenej nohe mu praskla ešte aspoň na troch miestach. Bolesť už takmer nevnímal, tak sa s ňou zžil.

Napokon sa vyštveral na rovinu zahalenú čerstvou vrstvou snehu, na ktorý padal ďalší z konárov prehýbajúcich sa pod jeho ťarchou. Cesta pred ním sa zvažovala nadol, čo ho potešilo. No sily ho opúšťali čoraz rýchlejšie. Tento kút krajiny nepoznal a netušil, ako dlho potrvá, kým sa dostane do najbližšej dediny alebo mesta, ak tu niečo také vôbec je. Ak sa bude ďalej plaziť, po sto metroch bude po ňom, a aj to bol príliš optimistický odhad. Možno ho skôr zasype čoraz hustejšie padajúci sneh.

Začal hrabať zdravou pravou rukou v snehu. Prenikol hrubou vrstvou a pod ňou šmátral po konároch. Zopár ich našiel, no